

Personalitate proeminentă a componisticii românești contemporane, Theodor Grigoriu și-a înscris cu cinste numele în galeria creatorilor români, atât în domeniul cameral (suita „Pe Argeș în sus“ pentru cvartet de coarde), în domeniul simfonic (apreciatele „Variațiuni simfonice pe o temă de Anton Pann“ și poemul orchestral „Vis cosmic“), în domeniul concertistic („Concertul pentru dublă orchestră de cameră și oboi“), în domeniul vocal simfonic (recenta sa lucrare „Elegia pontică“ distinsă cu premiul Uniunii Compozitorilor pe 1969) cât și în domeniul cinematografic (valorosoasele coloane sonore la „Odin“, „Pădurea spînzuraților“, „Dacii“, „Columna“ etc..)

Cum apreciați fenomenul autenticei originalități în creația muzicală ?

Este un fapt destul de curios cum, din când în când, ne întoarcem spre a lămuri unele noțiuni fundamentale ale artei, despre care credeam că au fost lămurite pentru totdeauna. Asta demonstrează că terenul artei își modifică necontenit relieful, că noi, ca receptori, ne schimbăm mereu poziția, unghiul de vedere, față de opera de artă. Mă întrebați în ce constă „autentica“ originalitate ; eu aș zice simplu *originalitate*, deoarece, dacă aceasta există nu mai are nevoie de nici un adjectiv de prezentare și trebuie să vă spun că rămîn pe gânduri, neștiind dacă trebuie să dau o *definiție* sau să înșir un număr de fraze, care să ducă în mod logic la așa ceva. De fapt îmi zboară prin cap idei ca „vocație“, sau celebrele cuvinte „le style c'est l'homme“, sau blînda vorbă a marelui Enescu : „originalitatea o găsește mai degrabă cel ce n-o caută“ ș.a.m.d. În fond, ce este originalitatea în muzică sau în orice artă ? Sîntem siguri de un lucru : fiecare om este unic, o entitate originală și nonrepetabilă. Analizele cele mai recente care studiază gîndirea umană, au ajuns la concluzia că activitatea fantastică a creierului folosește un sistem propriu fiecăruia dintre noi, dar și un bagaj imens din ce au gîndit sau gîndesc alții. Alături de sistemul de gîndire, sentimentele, intuiția, capacitatea noastră de a lua contact cu realitatea înconjurătoare sînt absolut inedite la fiecare dintre noi ; în clipa în care începem să exprimăm o idee, un gînd, o imagine artistică, se infiltrează însă elemente din experiența colectivă. Originalitatea ar fi deci capacitatea unui puternic flux interior de a străpunge cu necesitate aceste elemente, de a plâsmui și a revela un univers inedit.

Iată că m-am întors de fapt la ideea de „vocație“, la aceea de „a avea un mesaj“, la simplele dar atât de convingătoare cuvinte : „a avea ceva de spus“ etc. De fapt problema nu e deloc simplă și n-am explicat pînă acum decît *mecanismul* originalității ; o analiză a *calității* fluxului interior de care vorbeam ne duce de fapt la lămurirea acestei noțiuni ; prefer însă să mă opresc aici.

Ce rezultată preconizați în sistemul de forțe alcătuit din cuplul tradiție-inovație pe de o parte și autentica originalitate de cealaltă ?

Tradiția ar fi ceea ce s-a dovedit valoros și trainic în gîndirea colectivă, de care vorbeam mai înainte, necesară pentru a crea fundamentele unui limbaj, o capacitate de comunicare. Un creator original este un „glas“ nou, un personaj nou pe această scenă care este lumea — cum spune Shakespeare — ; el completează cunoașterea noastră despre noi înșine și despre lume, luminează acele zone care sînt încă în întuneric. Un raport între tradiție și inovație se stabilește în cadrul limbajului, cu care pornește orice creator, pentru că el aparține unei colectivități. Luînd din determinismul lui Taine acea parte care ne ajută să lămurim valoric un aport novator, constatăm, mai de vreme sau mai tîrziu, că un artist cu adevărat original nu face decît să îmbogățească această tradiție. Cu cît este mai autentic el este absorbit de tradiție, devine tradiție.

Cum apreciați valoric compozitorii „cameleoni“ ?

Pentru mine expresia „compozitori cameleoni“ e nouă, deși n-o resping aprioric, trebuie să o accept cu oarecare atenție. Cameleonul își schimbă mimetic culoarea solzilor după mediu ; procesul ar fi deci subiectiv, dinăuntru spre afară. Nu credeți însă că și în afară, adică în mediul înconjurător se petrec schimbări, care impun cameleonului transformări, în sens subiectiv ? Iată că problema e mai spinoasă decît pare. Firește, nu discutăm de acei oameni care, neputînd să-și urmărească un fir al propriului lor gînd în creație, cad victime diferitelor mode și curente, care astăzi au început să se succedă într-un ritm vertiginos. Ei sînt o parte neglijabilă și nu ne pot opri atenția. Iată însă o generație ca a noastră, oameni între 40 și 50 de ani, care în istoria muzicală a ultimelor decenii aveam să jucăm un rol dublu : de autori morali ai unor largiri spectaculoase a mijloacelor de expresie dar și de victime ale puternicelor șocuri produse de acestea, în definirea propriului drum creator. Noi știm că zona *audio* s-a dezvoltat impetuos, mai ales după cel de al doilea război mondial și că acest fapt nu a lăsat indiferent pe nici un compozitor. Poate momentul „Ars nova“, de acum cîteva secole, să fi produs un șoc similar generațiilor de compozitori din acea vreme, deși viteza de circulație a ideilor și complexitatea lumii contemporane ne dau măsura intensității fenomenului de azi. O cercetare a operei acestor compozitori, ne va releva că, aproape fără excepție, printre care, cu modestia cuvenită mă număr și eu, am pornit de la un anumit limbaj muzical și am ajuns — prin asinulări succesive de tehnici și mijloace — la un limbaj cu totul nou.

Fenomenul nu s-a petrecut numai la noi, ci în toată lumea și nu dorește să mai dau un exemplu pentru că ne-am lungi prea mult. Dincolo de o evoluție firească, pe care o realizează orice creator, de-a lungul vieții sale mai lungi sau mai scurte, ulti-

mii ani au *impus* aproape o remeditare a vechilor mijloace de expresie, o integrare rapidă a celor noi, au generat sinteze și inovații surprinzătoare. Evoluând astfel de la o muzică de tip folcloric, la una de structură complexă, nu putem spune de pildă că acest lucru este un „cameleonism” ci un proces complicat de interacțiuni, căruia nici un om nu i se poate opune, deoarece el trăiește în societate și nu izolat într-un pustiu. Contribuția valorică a compozitorilor pe care îi numim „cameleoni” e mai degrabă pitorească. Ei reprezintă chiar mai puțin decât o efemeridă pe care o poți admira 24 de ore cât trăiește, lăsându-ți eventual un sentiment de regret, când dispare. Nu cred că putem vorbi, la modul serios, de o contribuție valorică a acestui tip de compozitori.

Epoca contemporană impune parametrul noi de afirmare și dezvoltare a vocilor autentice originale?

Trebuie să recunoaștem că în epoca noastră a devenit din ce în ce mai greu ca un „glas” artistic, oricât de original, să răzbată în multitudinea de tendințe existente. Exclusivismul diverselor curente duce adeseori la lupte violente între ele, la utilizarea unor practici lipsite de scrupul pentru a obține supremația. Cea mai gravă consecință a acestei realități se răsfringe în activitatea criticii muzicale, care nu-și mai poate afla criteriile de sesizare a valorii. De aici excese de ditirambi și denigrări, un ton vehement și abundând în sentențiozități, un mod de a face critică, după părerea mea, mediocru și profund neserios, fără o cunoaștere de ansamblu a unui fenomen artistic. Peste toate aceste vicisitudini—despre care istoricii muzicali ne spun că au existat în toate epocile de fapt—marile personalități artistice se impun totuși, mai devreme sau mai târziu, spre gloria geniului uman.

Credeți în eficacitatea fenomenului de adiacență a limbajului științelor exacte în creația muzicală propriu-zisă?

Pentru mine, deși am urmat cursuri de matematici superioare, nu este încă destul de clar dacă putem muta un sistem de gândire, cum ar fi cel al logicii matematice, la unul muzical, care operează cu sunete, cu frecvențe. Admițând că acest lucru ar fi plin de consecințe pozitive, vom obține un număr în plus de tehnici de lucru, de noi mijloace de expresie, ceea ce nu salvează problema conținutului, a expresivității artei. În prezent nu cred că artele vor supraviețui științificându-se, iar alții—dimpotrivă socotesc că ele trebuie să meargă pe drumul rosturilor lor inițiale, care ar fi după Benedetto Croce un *teoresis* al sentimentelor (*teoresis del sentimento*). Per-

sonal, optez, temperamental, pentru a doua alternativă, plecând de la idealurile mele artistice, de la formația și posibilitățile mele, dar rămân atent la cealaltă tendință, fără prejudecăți, salutând orice efort inventiv, orice realizare care deschide un drum nou.

Ce rol acordăți substanței cu tentă de specific național în elaborarea lucrărilor autentice originale?

Se poate spune că problema „specificului național” a fost și rămâne una din cele mai dezbătute în estetica noastră. Pe drept cuvânt, atât timp cât națiunile mai au încă un rol de jucat în istoria omenirii, problema *specificului* lor rămâne un aspect de maxim interes și nu numai la nivel etnografic pur, ci și în planul expresiei artistice. În acest sens, poporul nostru are o situație privilegiată și, fără a arbora un patriotism exagerat, trebuie să afirmăm că originalitatea sensibilității românești este printre cele mai pregnante din lume. Explicăm deosebita acuitate și varietate a acestei sensibilități, prin poziția noastră geografică, la răscrucea unor multiple influențe, prin faptul că — așa cum spune George Călinescu — sîntem un popor vechi și am păstrat nealterate forme de artă milenare, dar sîntem în același timp receptivi la nou, într-un fel care e propriu originii noastre latine. Gustul nostru se înclină către lucrul serios și profund, mai mult decât către aventură și senzațional. Este clar că pe o anumită treaptă a dezvoltării artei, originalitatea de gândire și simțire a popoului nostru se transmite în creația cultă. Iată încă un privilegiu, care poate conferi un timp trăsături distincte unor opere de artă. Acest moment nu durează însă prea mult, problemele exprimării artistice devin din ce în ce mai complexe, se tinde de la particular la general, către acele zone care sînt capabile să antreneze sensibilitatea umană universală. Cazul lui Enescu e edificator în acest sens. El reușește să facă, primul, o sinteză europeană în muzica noastră, rămînînd în esență un creator român. Căile de viitor ale muzicii noastre nu sînt așa de ușor de prevăzut. Există în tînăra generație de creatori o aspirație către cele mai înalte țeluri ale artelor sonore, așa zice „o sete de absolut” foarte lăudabilă, dar în același timp greu de atins. Desigur nu e ușor să te avinți în competiția inovatorilor, cu ceea ce se realizează pe plan mondial, deși în artă se pot ivi oricînd surprize și una din ele se numește: **BRĂNCUȘI**.

Oricum, o calitate este certă în mișcarea noastră componistică: profunzimea de gândire, care mi se pare garanția unor succese din ce în ce mai mari, în viitor, ale muzicii noastre.

ANTON DOGARU